

نیازسنجی آموزشی پلیس زن در امر مبارزه با مواد مخدر و روان گردان

زهرا نوبهار^۱، لیلا مدبر^۲، اکبر استرکی^۳

تاریخ دریافت: ۸۹/۹/۳

تاریخ پذیرش: ۹۰/۱/۳۰

چکیده:

دستیابی به اهداف سازمانی، بهبود عملکرد سازمانی، افزایش مهارت و دانش، افزایش کارایی و اثربخشی و در نهایت بالا بردن بهره‌وری زنان پلیس در امر مبارزه با مواد مخدر و روان گردان تا حد زیادی به کمیت و کیفیت آموزش‌های تخصصی مورد نیاز وابسته است. این تحقیق با هدف سنجش نیازهای آموزشی اصلی و تخصصی پلیس زن در حوزه مبارزه با مواد مخدر و روان گردان و با استفاده از فن دلفی انجام شده است. بر این اساس، با طرح یک سؤال کلی نظرات ۷۰ نفر از صاحب‌نظران و کارشناسان (استادان دانشگاه علوم انتظامی و کارکنان اجرایی دست‌اندر کار در حوزه مواد مخدر فاتب) در خصوص آموزش‌های مورد نیاز پلیس زن برای انجام مأموریت‌های مبارزه (اعم از پیشگیری و مقابله) با مواد مخدر و روان گردان اخذ شد. از پاسخگویان درخواست شد با مد نظر قرار دادن دو وظیفه مهم پیشگیری و مقابله، در گروه‌های درسی روانشناسی و علوم اجتماعی، انتظامی، تخصصی مواد مخدر، حقوق، اطلاعات و حفاظت اطلاعات نظرات خود را بیان کنند. سپس پرسشنامه‌ها جهت دسته‌بندی و اولویت‌بندی دروس، مجدداً در اختیار

۱. مدرس دانشگاه علوم انتظامی

۲. عضو هیئت علمی دانشگاه علوم انتظامی

۳. عضو هیئت علمی دانشگاه علوم انتظامی

کارشناسان قرار گرفت. داده‌های این تحقیق به کمک نرم‌افزار آماری spss تحلیل شد. بر اساس نتایج به دست آمده، زنان پلیس در انجام مأموریت‌های خاص این حوزه نیازمند آموزش‌های کاربردی و متنوع در گروه‌های درسی و رشته‌های مختلف هستند و این امر باید مورد توجه متولیان امر آموزش قرار گیرد. در پایان پیشنهاد می‌شود رشته خاصی با عنوان مبارزه با مواد مخدر برای زنان پلیس در نظر گرفته شود و با توجه به رسالت پلیس زن در امر حمایت از زنان و کودکان و نقش مؤثر آن در پیشگیری از جرائم، طرح درس و نیازهای این دسته از زنان پلیس خاص مأموریت‌های محوله آنان باشد.

واژگان کلیدی: نیازسنجی آموزشی، پلیس زن، مواد مخدر و روان گردان، پیشگیری از جرائم

مقدمه

جمهوری اسلامی ایران به دلیل موقعیت خاص جغرافیایی و همسایگی با کشورهای افغانستان و پاکستان با مشکلات مختلفی در حوزه مواد مخدر مواجه است. همچنین هجمه‌های فرهنگی و اجتماعی کشورهای بیگانه، جوانان کشور را تهدید می‌کند و آنان را به ورطه نابودی می‌کشاند. در چنین وضعیتی به علت ماهیت وظایف و شرایط سازمانی ناجا در نقش نوک پیکان مقابله با این تهدیدات و وظیفه و مسئولیت سنگین تری نسبت به سایر سازمان‌ها دارد.

آمارها نشان می‌دهد از بین معتادین کشور ۶/۹ درصد به زنان اختصاص دارد. وزارت بهداشت نیز در آمار خود در مورد زنان معتاد از رقم ۱ زن معتاد به ازای ۸ مرد معتاد گزارش می‌دهد. (جداری اقبالی، ۱۳۸۸) این آمار هشدار می‌دهد برای مسئولین کشور. چه بسا یک زن معتاد، خانواده‌ای را از هم بپاشد، زندگی همسر و آینده کودکان خود را به خطر می‌اندازد و شیرازه جامعه را با چالش‌های فراوانی مواجه می‌سازد. این آمار نشانگر وظیفه اساسی و بنیادین زنان پلیس است. زیرا پلیس زن در رویارویی با زنان جامعه و مشکلات و جرائم آنها موجودیت پیدا می‌کند.

در چنین شرایطی قطعاً یکی از مهمترین راهبردهای سازمانی در خصوص مقابله با چالش‌ها و مسائل اخیر، توسعه و آموزش زنان پلیس در امر مبارزه با مواد مخدر (اعم از پیشگیری و مقابله)

است. زیرا عامل اساسی موفقیت هر سازمانی توانایی کارکنان آن در انجام مسئولیت‌های بهینه شغلی است که این امر توجه به آموزش و بهسازی منابع انسانی را نوعی سرمایه‌گذاری آموزشی بلندمدت، راهبردی و کلیدی در توسعه فردی، گروهی و سازمانی الزامی ساخته است.

بیان مسئله

در حال حاضر حدود یک درصد از کل نیروهای پلیس زن در حوزه مبارزه با مواد مخدر کل کشور فعالیت دارند. این رقم نشانگر تعداد بسیار کم زنان پلیس در مقابل جرائم مختلف مواد مخدر (حمل، توزیع، نگهداری، استعمال، قاچاق و...) در حوزه زنان است. البته برای همین تعداد هم شرح وظایف، مشاغل و آموزش‌های تخصصی در نظر گرفته نشده است (معاونت طرح و برنامه و بودجه ناجا).

در واقع، میان وضعیت فعلی و وضعیت ایده‌آل پلیس زن در امر مبارزه با مواد مخدر و روان‌گردان فاصله زیادی وجود دارد و این یعنی وجود نیاز. زیرا طبق تعریف، نیاز یعنی «فاصله و شکاف بین وضع موجود و مطلوب.» (Witkin, etal. 1995) و نخستین گام برای شناسایی نیازها نیازسنجی است که مهمترین هدف آن فراهم‌سازی اطلاعات برای برنامه ریزان است و فرایند نیازسنجی می‌تواند منتج به شناسایی مقاصد، اهداف و میزان تحقق آن اهداف و مقاصد شود. (Helmek, 1997:286). در حال حاضر یکی از مهمترین این نیازها، نیازهای آموزشی است. زیرا افزایش کارایی سازمان‌ها در گرو افزایش کارایی منابع انسانی است و افزایش کارایی منابع انسانی بر مبنای آموزش و توسعه دانش و مهارت و ایجاد رفتارهای مطلوب برای کار کردن موفقیت‌آمیز است. (عزیزی، بی تا: ۲) البته اشاره به این مطلب ضروری است که آموزش به تنهایی در جهت پیشبرد اهداف سازمانی کفایت نمی‌کند و همراهی عوامل بسیاری در این مسیر لازم است ولی آموزش کارکنان یکی از گام‌های مهم و اساسی پیشرفت است. بر این اساس توجه به آموزش پلیس زن در امر مبارزه با مواد مخدر و روان‌گردان بسیار ضروری و مهم است. بنابراین، مقاله به دنبال پاسخ به این سؤال اساسی است که: نیازهای آموزشی پلیس زن در امر مبارزه با مواد مخدر و روان‌گردان چیست؟

ضرورت تحقیق

آمار تزايدی جرائم مرتبط با مواد مخدر در حوزه زنان (آمار ۱ به ۸ زنان معتاد نسبت به مردان معتاد) و سوءاستفاده از کودکان در این زمینه بیانگر لزوم حضور قوی و جدی پلیس زن در این عرصه است. برای موفقیت زنان پلیس در این عرصه بهره‌مندی از آموزش‌های تخصصی امری اجتناب‌ناپذیر است و این آموزش‌ها باید متناسب با نیازهای روز جامعه باشد. از آنجا که نیازها به دلیل تغییرات مداوم در ساختارهای گوناگون متحول می‌شود، ضروری است که در برنامه‌ها تجدید نظر شود و هماهنگی و همسویی آن با نیازهای تحول‌یابنده همواره حفظ شود. (Dalziel, 1994: 27) با توجه به سرعت تغییرات و تحولات محیط ناجا به منزله سازمانی پویا و فعال و نیز تحولات روز به روز حوزه مواد مخدر، شناسایی نیازهای آموزشی کارکنان پلیس زن در راستای به روز کردن دانش و آموخته‌های آنان در این حوزه امری ضروری و اجتناب‌ناپذیر است. ریشه‌یابی و بررسی مشکلات سازمان که منجر به شناسایی راه‌کارهای مناسب برای برطرف کردن آنها خواهد شد ضروری است و در صورتی که ریشه مشکلات ناشی از کمبود اطلاعات و آموزش‌های شغلی باشد، نیازسنجی آموزشی کارکنان ضرورت دارد. فهم و شناخت دقیق نیازسنجی نوعی کسب اطمینان از این نکته است که آیا برنامه‌های مدیریت منابع انسانی در زمینه آموزش در راستای راهبردها و رسالت‌های سازمانی حرکت می‌کند؟ نیازسنجی اطلاعات مفید و دقیقی را برای طراحی برنامه‌های آموزشی اثربخش ارائه می‌کند که می‌تواند پاسخگوی نیازهای مرتبط با مشاغل پلیس زن مبارزه با مواد مخدر باشد.

اهداف تحقیق

الف) هدف اصلی

تعیین نیازهای آموزشی اصلی و تخصصی پلیس زن در امر مبارزه با مواد مخدر و روان گردان

ب) اهداف فرعی

۱. فراهم‌سازی اطلاعات برای برنامه‌ریزان آموزشی کلاس‌ها و دوره‌های پلیس زن مبارزه با

مواد مخدر؛

۲. کاربردی شدن آموزش‌ها در انجام مأموریت‌های محوله جهت بهره‌وری حداکثری؛
۳. آموزش براساس اصول علمی و دقیق؛
۴. استفاده بهینه از زمان، منابع و تسهیلات با توجه به محدودیت‌های موجود.

تحقیقات پیشین

در خصوص موضوع مورد تحقیق سابقه‌ای یافت نشد در خارج از سازمان ناجا تحقیقاتی در مورد نیازسنجی آموزشی انجام شده است که به اختصار به آنها اشاره می‌شود.

در پژوهشی در خصوص نیازهای آموزشی دوره کارشناسی پرستاری پنج محور اصلی شامل معلم، برنامه درسی، امکانات محیطی و اجتماعی، مدیریت آموزشی و فراگیر به دست آمد که در مرکز آن معلم قرار داشت و نیاز به افزایش دانش و تبحر بالینی، نیاز به تغییر روش تدریس، ارتباط مؤثر، حمایت و نظارت و ارزشیابی مناسب از مهم‌ترین نیازهای ایشان بود (Zareiyan, 2005:86).

یارمحمدیان در مطالعه‌ای با عنوان «الگوهای مناسب نیازسنجی از نظر مدیران کارشناسان بهداشتی» نیازسنجی آموزشی را اولین و اساسی‌ترین گام در برنامه‌ریزی سیستم بهداشت، درمان و آموزش پزشکی ذکر کرده است و تعیین نیازها براساس الگوها و تکنیک‌های دقیق را منجر به افزایش اثربخشی و کارایی برنامه‌ریزی در سیستم می‌داند (Yarmohammadian et al, 2003:69).

بر اساس مطالعه‌ای که نظرات مدیران و کارشناسان آموزش مداوم کشور را در خصوص ویژگی‌های الگوهای کارآمد نیازسنجی بررسی نموده است، ارزیابی فعالیت مراکز آموزش مداوم بر مبنای ارائه برنامه‌های منسجم و هدفمند که با نیازسنجی قبلی طراحی شده باشد و محتوای برنامه بر اساس نتایج آن تنظیم شود، روشی کارآمدتر از شمارش صرف آمار و کمیت‌های برنامه‌های اجرا شده بود و نهادینه ساختن نیازسنجی در طراحی برنامه‌های آموزش مداوم از مهم‌ترین پیام‌های این پژوهش بود (Jaffari & Yousefi, 2004: 43).

در تحقیق «نیازسنجی آموزشی اعضای هیئت علمی بالینی دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان» که با روش توصیفی - مقطعی انجام شد نظرات ۲۷۵ نفر از اعضای هیئت علمی دانشکده ذکر شده مورد سنجش قرار گرفت و نیازهای آموزشی آنها در قالب حیطه‌های

مختلف آموزشی به ترتیب حیطة توسعه فردی، پژوهش، فعالیت‌های اجرایی و مدیریتی، آموزش، خدمات درمانی و ارتقای سلامت و فعالیت‌های تخصصی خارج از دانشگاه اولویت‌بندی شد (آویژگان و همکاران، ۱۳۸۸: ۹۳).

فتحی و اجارگاہ در کتاب «نیازسنجی آموزشی (الگوها و فنون)» با نگاهی به مقوله نیازسنجی آموزشی، علاوه بر توسعه روش‌ها و فنون نیازسنجی، بحث و ترسیم دقیق‌تر مبانی نظری نیاز و نیازسنجی را در دستور کار خود قرار داده است و با برداشتی متفاوت بر تمایز مفهومی بین استراتژی‌ها، الگوها، روش‌ها و ابزارهای نیازسنجی استوار است (فتحی و اجارگاہ، ۱۳۸۸). در کتاب «نیازسنجی آموزشی در سازمان‌ها (مفاهیم، تکنیک‌ها و چارچوب عملی)» مؤلف با درک مشکلات و نیازهای اساسی شرکت‌ها و سازمان‌های دولتی و خصوصی قصد دارد تجربیات چندین سال تحقیق خود را در غالب یک کتاب کاربردی در آورد. این کتاب با ارائه تعاریف و ضرورت آموزش به مفاهیم و تکنیک‌های نیازسنجی آموزشی به همراه چارچوب عملی و کاربردی پرداخته است (فرجاد، ۱۳۸۸).

مبانی نظری

در خصوص نیازسنجی آموزشی، نظریات و الگوهای مختلفی وجود دارد که الگوهای مهم‌تر مورد اشاره قرار می‌گیرند.

الگوی کلاین^۱:

این الگو عمدتاً برای نیازسنجی در سطح درس یا دوره آموزشی کاربرد دارد و با اندک تعدیلی می‌توان آن را در سطوح مختلف به کار گرفت. اهداف این الگو عبارت‌اند از: مشخص کردن هدف یا هدف‌های کلی به عنوان مبنای بررسی نیازها، بررسی فاصله و شکاف میان عملکردها و اهداف مورد نظر، جلب مشارکت همگانی در بررسی نیازها. وی مراحل اساسی الگو را در شناسایی اهداف، مرتب کردن اهداف براساس اهمیت آنها، مشخص کردن شکاف بین عملکرد

1. Klein

مورد انتظار و عملکرد واقعی و مشخص کردن اولویت‌ها برای اجرا می‌داند (خراسانی و عیدی، ۱۳۸۹: ۱۸۴-۱۸۳).

الگوی نیازسنجی اتحادیه نظام آموزشی:

این الگو برای نیازسنجی در سطح منطقه آموزشی تدوین شده است و قابلیت کاربرد در برنامه ریزی آموزشی ضمن خدمت کارکنان را دارد. هدف این الگو نشان دادن مراحل مهمی است که در عرصه مطالعه نیازسنجی باید دنبال شود. مراحل اساسی الگو مشتمل بر چهار مرحله زیر است:

۱. مرحله برنامه ریزی که طی آن برنامه‌ای برای مطالعه نیازسنجی تدوین می‌شود؛
۲. شناسایی نیازهای درک شده از طریق بررسی نظرات و دیدگاه‌ها؛
۳. شناسایی نیازهای یادگیرندگان و نیازهای مدیریتی - پشتیبانی در قالب اهداف؛
۴. شناسایی نیازهای مربوط به منابع (عباس‌زادگان و ترک‌زاده، ۱۳۷۹: ۸۱).

الگوی راکر^۱:

در الگوی راکر هشت مقوله عشق، احترام، مهارت علمی، فهم، قدرت نفوذ در دیگران، شایستگی و ثمربخشی، خوشبختی و مسئولیت‌شناسی وجود دارد که از مقوله‌های ارزشی تعیین شده از سوی راکر می‌توان در شناسایی و تشخیص حیطه علاقه و بهره‌گیری از آن برای انجام یک برآورد نیازهای آموزشی کمک گرفت (درخشان، ۱۳۶۹).

راجر کافمن^۲ بر این باور است که کلیه الگوهای موجود در زمینه نیازسنجی در تعلیم و تربیت را می‌توان در قالب یکی از سه الگوی کلان زیر قرار داد:

الگوی کلاسیک: در این الگو نیازسنجی با بیان هدف‌های کلی و سپس تدوین برنامه آغاز می‌شود و پس از آن برنامه اجرا و ارزشیابی می‌شود (درخشان، ۱۳۶۹: ۶۵).

الگوی قیاسی: این الگو با بیان هدف‌ها شروع و بر اساس آن شاخص‌های رفتاری تعیین می‌شود. این شاخص‌ها با وضع موجود مقایسه و اختلافات به صورت نیاز بیان می‌شوند و

1. Rucker

2. R. Coffman

بر مبنای آن برنامه‌ای طراحی و اجرا می‌شود.

در مقابل الگوی قیاسی، الگوی استقرایی قرار دارد که در آن ابتدا عملکردها بررسی و سپس با هدف‌های موجود مقایسه می‌شوند و در نتیجه به صورت تحلیل اختلاف و نیاز بیان می‌شود. بر اساس نیازهای شناسایی شده، برنامه طراحی و اجرا و سپس ارزشیابی می‌شود (Sowell, 1977). طبق نظر آلیسون رزت^۱، فاصله بین موقعیت بهینه و موقعیت واقعی ناشی از نقایص عملکردی است. با استفاده از الگوی مبتنی بر هدف رزت در فرایند سنجش نیازها پنج دسته اطلاعات گردآوری می‌شود که عبارت‌اند از: ۱. دانش یا عملکرد بهینه عملکرد چگونه باید باشد؟ ۲. دانش یا عملکرد جاری در چه حدی است؟ ۳. احساسات مخاطبان آموزش و سایر ذی‌نفعان چگونه است؟ ۴. عوامل پدیدآورنده مسئله از دیدگاه‌های مختلف چیست؟ ۵. راه‌حل مسائل از دیدگاه‌های مختلف چیست؟ (آقازاده و تورانی، ۱۳۸۴: ۸).

منابع نیازسنجی آموزشی

منابع نیازسنجی آموزشی به طور کلی عبارت‌اند از:

۱. آرمان‌ها، اهداف و راهبرد سازمان؛

۲. نوع کار (وظایف شغلی، ابزارهای مورد استفاده و سایر الزامات آن)؛

۳. محیط (عباس‌زادگان و اسدی، ۱۳۸۴: ۸).

چارچوب نظری

بر اساس الگوی «کلاین»، اهداف شناسایی مرتب و سپس عملکرد موجود و مطلوب بررسی و اولویت‌های اجرای برنامه تعیین می‌شود. در الگوی «نیازسنجی اتحادیه نظام آموزشی» چهار مرحله شامل برنامه‌ریزی و شناسایی نیازهای عوامل مختلف مورد نظر است. در الگوی «راکر» به هشت مقوله ارزشی در شناسایی نیازهای آموزشی اشاره شده است. «کافمن» نیز سه الگوی کلاسیک، قیاسی و استقرایی را در تعیین نیازسنجی آموزشی مطرح کرده است. دیدگاه «رزت»

نیز شکاف میان وضع موجود و مطلوب را در عملکرد مطرح می‌کند و برای سنجش این نیاز پنج مرحله را مدنظر قرار می‌دهد.

بر اساس الگوهای مطرح شده، در این تحقیق اهداف نیازسنجی آموزشی پلیس زن در امر مبارزه با مواد مخدر و روان گردان تبیین و سپس در راستای اهداف مورد اشاره با بهره‌گیری از نظرات و دیدگاه‌های کارشناسان به شناسایی و اولویت‌بندی نیازهای آموزشی زنان پلیس در این حوزه پرداخته شده است.

سوالات تحقیق

زنان پلیس برای مقابله (مبارزه و پیشگیری) با مصرف‌کنندگان، حمل‌کنندگان، توزیع‌کنندگان و قاچاقچیان زن مواد مخدر به چه آموزش‌هایی نیاز دارند؟
 آیا برای این امر برنامه یا دوره آموزشی نظام‌مند پیش‌بینی شده است؟
 آیا تنوع آموزشی در حوزه پیشگیری و مبارزه با مواد مخدر برای زنان پلیس لازم است؟

تعریف مفاهیم

نیاز آموزشی^۱: به نیازهایی اطلاق می‌شود که از طریق آموزش قابل رفع است. این‌گونه نیازها فقط در حوزه‌های دانشی، مهارتی و نگرشی مطرح می‌شوند. (عباس‌زادگان و ترک‌زاده، ۱۳۷۹: ۵۸) و البته اغلب صاحب‌نظران نیاز آموزشی کارکنان را فاصله یا شکاف بین وضع مطلوب و موجود در زمینه عملکرد و سایر الزامات شغلی کارکنان تعریف کرده‌اند (George, 1997: 58).

نیازسنجی آموزشی: شناسایی نیازها و درجه‌بندی آنها به ترتیب اولویت و انتخاب نیازهایی که باید کاهش یافته و یا حذف شود (کافمن و هرمن، ۱۳۷۴: ۱۶۳).

پلیس زن: پلیس زن به کارکنانی اطلاق می‌شود که حسب تبصره اصلاحیه ماده ۲۰ قانون مقررات استخدامی ناجا مصوب ۱۳۷۷/۹/۱ مجلس شورای اسلامی نیروی انتظامی

1. Training need

می تواند از خدمات آنان در مواردی از قبیل آزمون های راهنمایی و رانندگی، بازرسی زنان، صدور گذرنامه برای زنان، مبارزه با مفاسد اجتماعی در خصوص زنان و اداره زندان های زنان استفاده کند (جهانگیر، ۱۳۷۹).

مواد مخدر: مواد مخدر به کلیه مواد طبیعی و شیمیایی گفته می شود که اعتیادآور باشند و مصرف آن در انسان حالت غیرعادی ایجاد کند (مرتضوی، ۱۳۸۸: ۵۴).

روش تحقیق

روش تحقیق در این مقاله پیمایشی و استفاده از فن دلفی است. یکی از ساده ترین فنونی که در بسیاری از موارد در مطالعات نیازسنجی مورد استفاده قرار می گیرد فن دلفی است. این فن برای جمع آوری و تلخیص نظرات و قضاوت های افراد (در حیطة معین) به کار می رود (Unruh, 1988 : 18).

در این فن به منظور بررسی نگرش ها و قضاوت های افراد و گروه ها از پرسشنامه ها یا ابزارهای دیگری استفاده می شود. سپس با جمع بندی و ایجاد توافق میان دیدگاه ها و نظرات افراد، مجموعه ای از موارد به عنوان نتیجه و بر حسب اولویت به دست می آید که می تواند مبنای تدوین برنامه ها یا هرگونه تصمیم گیری دیگر را تشکیل دهد (فتیحی و اجارگاه، ۱۳۸۸: ۱۲۴). در این مقاله محققان با بهره گیری از این تکنیک به سنجش نیازهای آموزشی مورد نیاز پلیس زن در امر مبارزه با مواد مخدر و روان گردان می پردازند. بر این اساس، ابتدا یک سؤال اساسی و کلی با عنوان «به نظر شما مهم ترین آموزش ها و مهارت های مورد نیاز پلیس زن در امر مبارزه با مواد مخدر و روان گردان چیست؟» برای پاسخگویی صاحب نظران و کارشناسان ارسال و سپس نظرات جمع بندی شده و فهرست آموزش های مورد نیاز تهیه و به منظور اولویت بندی مجدداً برای کارشناسان ارسال و سپس مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. با عنایت به این که وظایف کلی پلیس زن در دو حوزه اصلی پیشگیری و مقابله متصور است، از پاسخگویان درخواست شد براساس این دو وظیفه مهم در گروه های درسی روانشناسی و علوم اجتماعی، انتظامی، تخصصی مواد مخدر، حقوق، اطلاعات

و حفاظت اطلاعات نظرات خود را بیان کنند.

جامعه آماری و حجم نمونه

استادان گروه‌های آموزشی مرتبط با حوزه مواد مخدر در دانشگاه علوم انتظامی و همچنین کارکنان اجرایی دست‌اندرکار در حوزه مواد مخدر فاتب جامعه آماری این تحقیق را تشکیل می‌دهند که پس از نمونه‌گیری قضاوتی (اتفاقی) ۷۰ نفر انتخاب و مورد پرسش قرار گرفتند.

روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

داده‌های این تحقیق به کمک نرم‌افزار آماری SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته‌های تحقیق

۱. اطلاعات جمعیت‌شناختی

اطلاعات جمعیت‌شناختی این تحقیق به شرح زیر است:

الف- جنس: از میان ۷۰ نفر پاسخگویان ۷۳/۹ درصد مرد و ۲۶/۱ درصد زن هستند.

ردیف	جنسیت	فراوانی	درصد
۱	مرد	۵۲	۷۳/۹
۲	زن	۱۸	۲۶/۱
۳	جمع	۷۰	۱۰۰

ب- سن: حدود ۳۰ درصد پاسخگویان کمتر از ۳۰ سال سن دارند. پاسخگویانی که در محدوده سنی ۴۰-۳۰ و ۵۰-۴۰ هستند به ترتیب فراوانی ۴۰ و ۲۷/۳ درصدی را به خود اختصاص داده‌اند. ۱/۴ درصد از پاسخگویان نیز بالای ۵۰ سال سن دارند. ۸/۶ درصد نیز به این سؤال پاسخ نداده بودند.

ج- مدرک تحصیلی: از میان پاسخگویانی که به این سؤال پاسخ داده بودند، مدرک تحصیلی ۳۰ درصد مدیریت، ۲۵ درصد حقوق و روانشناسی، ۲۰ درصد رشته‌های علوم انتظامی، ۵ درصد شیمی، ۱۰ درصد جغرافیا و مابقی سایر رشته‌ها بودند.

د- مقطع تحصیلی: مدرک تحصیلی پاسخگویان به ترتیب ۱۸/۸ درصد دیپلم، ۱۱/۵ درصد

کاردانی، ۲۴/۶ درصد کارشناسی، ۲۹ درصد کارشناسی ارشد و ۱۴/۵ درصد نیز دکترا بود. داده‌ها نشان می‌دهد اغلب پاسخگویان مدرک تحصیلی کارشناسی و کارشناسی ارشد داشته‌اند.

ردیف	مقطع تحصیلات	فراوانی	درصد
۱	دیپلم	۱۳	۱۸/۸
۲	کاردانی	۸	۱۱/۵
۳	کارشناسی	۱۷	۲۴/۶
۴	کارشناسی ارشد	۲۰	۲۹
۵	دکترا	۱۰	۱۴/۵
۶	بی‌جواب	۲	۲/۸
۷	جمع	۷۰	۱۰۰

هـ- رسته خدمتی: ۳۶/۲ درصد پاسخگویان در رسته آگاهی، ۱۴/۵ درصد در رسته انتظامی، ۱۴/۵ درصد در رسته اطلاعات و مابقی در سایر رسته‌ها همچون حقوق، اداری و... مشغول به خدمت بودند.

و- محل خدمت: ۴۰/۶ درصد افراد پاسخگو در پلیس مبارزه با مواد مخدر، ۳۱/۹ درصد در دانشگاه علوم انتظامی، ۴/۳ درصد در بازرسی کل، ۴/۳ درصد در پلیس اطلاعات و امنیت عمومی، ۲/۹ درصد در کلانتری، ۲/۹ درصد در آگاهی و ۱/۴ درصد در گذرنامه مشغول به کار بودند.

ردیف	محل کار	فراوانی	درصد
۱	دانشگاه علوم انتظامی	۲۲	۳۱/۹
۲	کلانتری	۲	۲/۹
۳	آگاهی	۳	۴/۳
۴	بازرسی کل	۳	۴/۳
۵	گذرنامه	۱	۱/۴
۶	پلیس مبارزه با مواد مخدر	۲۸	۴۰/۶
۷	پلیس اطلاعات و امنیت عمومی	۳	۴/۳
۸	بی‌جواب	۸	۱۱/۶
۹	جمع	۷۰	۱۰۰

ز- عضویت در هیئت علمی دانشگاه: ۲۹ درصد پاسخگویان عضو هیئت علمی دانشگاه بودند و ۶۳/۸ درصد در هیئت علمی دانشگاه عضویت نداشتند.

۲. تحلیل داده‌ها

نظرات پاسخگویان در خصوص دروس و نیز اولویت‌بندی آنها فقط در مورد دروس اصلی و تخصصی اخذ شد و دروس عمومی مد نظر نبودند.

الف- در گروه درسی علوم اجتماعی و روانشناسی اولویت‌بندی دروس به این ترتیب تعیین شد:

اولویت‌ها	نام درس	ردیف
۱	روانشناسی اجتماعی	۱
۶	مهارت روانی بر خورد با زنان و کودکان بزه دیده (آسیب دیده) مواد مخدر	۲
۲	مهارت‌های زندگی (از جمله توانایی برقراری ارتباط مؤثر، تصمیم‌گیری، حل مساله، تفکر خلاق و انتقادی، همدلی با دیگران، آگاهی از خود، مقابله با هیجانات و استرس، خودصیانتی، مدیریت زمان، مدیریت بحران و...) آگاهی از خود	۳
۵	مهارت باز اجتماعی کردن زنان معتاد	۴
۴	روانشناسی زنان معتاد	۵
۷	اصول و روش‌های ارائه آموزش و مشاوره فردی و اجتماعی در زمینه پیشگیری و کاهش آسیب مواد مخدر (مدارس، دانشگاه، رسانه‌های جمعی...)	۶
۸	جامعه‌شناسی مواد مخدر	۷
۹	پلیس اجتماعی (نحوه تعامل با نهادهای اجتماعی در حوزه مواد مخدر)	۸
۱۱	آشنایی با پیشگیری از اعتیاد و آسیب‌های ناشی از آن	۹
۱۰	آموزش همگانی و مشارکت‌های مردمی در امر مبارزه با مواد مخدر	۱۰
۳	آسیب‌شناسی اجتماعی	۱۱

بنابراین، نظر پاسخگویان حاکی از آن است که پلیس زن در این گروه درسی مهارت‌هایی از جمله روانشناسی اجتماعی، مهارت‌های زندگی، آسیب‌شناسی اجتماعی، روانشناسی زنان معتاد و... را کسب نماید و بهره‌مندی از این آموزش‌ها نقش پلیس زن را در حوزه پیشگیری به صورت جدی تبیین می‌کند. به عبارت دیگر، پاسخگویان از پلیس زن انتظار دارند تا پلیسی اجتماع محور باشد.

ب- در گروه درسی انتظامی اولویت بندی دروس به ترتیب زیر تعیین شد:

اولویت ها	نام درس	ردیف
۳	گشت عملیات مبارزه با مواد مخدر	۱
۴	عملیات انتظامی مبارزه با مواد مخدر	۲
۵	طرح های پشتیبانی عملیات مبارزه با مواد مخدر (طرح های انتظامی)	۳
۱	دستگیری و بازداشت و بدرقه متهم	۴
۲	آشنایی با مهارت زندانبانی	۵

ج- در گروه درسی مواد مخدر اولویت بندی دروس به این ترتیب تعیین شد:

اولویت ها	نام درس	ردیف
۲	بازرسی و انواع جاسازی مواد مخدر و آشنایی با دستگاه های کنترلی (ایکس ری، رادار، دوربین حرارتی، مادون قرمز...)	۱
۶	ساختار و سازمان پلیس مبارزه با مواد مخدر ایران و سازمان های بین المللی	۲
۴	آشنایی با کلیات و انواع مواد مخدر سنتی و صنعتی	۳
۷	آشنایی با قوانین و مقررات و اسناد بین المللی مواد مخدر	۴
۱	آشنایی با ساختار گروه های قاچاق مواد مخدر (شیوه ها و شگردها)	۵
۳	شناخت پیش سازها و کنترل آنها و آشنایی با آزمایشگاه و تجهیزات فنی کشف مواد مخدر	۶
۵	آشنایی با مناطق جرم خیز مواد مخدر (قومیت، اقتصاد، جغرافیا و..)	۷

د- در گروه درسی معارف اولویت بندی دروس به این ترتیب تعیین شد: (البته این دروس بر خلاف تصور عمومی بودن آنها، به این جهت جزو دروس تخصصی محسوب شده اند که مختص رشته مواد مخدر هستند).

اولویت ها	نام درس	ردیف
۲	احکام شغلی مبارزه با مواد مخدر	۱
۱	اخلاق حرفه ای مبارزه با مواد مخدر	۲

هـ- در گروه درسی اطلاعات و حفاظت اطلاعات اولویت بندی دروس به این ترتیب تعیین شد:

اولویت ها	نام درس	ردیف
۶	شناسایی و مظنون گیری	۱
۷	اصول و قواعد در عملیات اطلاعاتی مبارزه با مواد مخدر	۲
۸	مشاهده، توصیف و چهره نگاری	۳
۴	امور منابع و مخبرین	۴
۱	مصاحبه و بازجویی	۵
۲	تعقیب و مراقبت	۶
۹	پشتیبانی اطلاعاتی و عملیاتی در مبارزه با مواد مخدر	۷
۳	حفاظت اطلاعات تخصصی	۸
۵	جمع آوری اخبار	۹

و- در گروه درسی حقوق اولویت بندی دروس به این ترتیب تعیین شد:

اولویت ها	نام درس	ردیف
۲	جرم شناسی	۱
۴	حقوق جزای عمومی	۲
۳	حقوق جزای اختصاصی	۳
۱	آیین دادرسی کیفری	۴
۵	جرایم سازمان یافته و پولشویی	۵

جمع بندی و نتیجه گیری

پلیس زن به منظور موفقیت در انجام مأموریت های مبارزه با مواد مخدر و روان گردان در دو حوزه مهم پیشگیری و مقابله نیازمند آموزش های بسیار دقیقی است. این مقاله به شناسایی آموزش های مورد نیاز پلیس زن می پردازد و با تحلیل یافته های تحقیق مشخص شد که در گروه درسی روانشناسی و علوم اجتماعی، آموزش ها و مهارت های مختلفی مورد نظر پاسخگویان است که مهمترین آنها کسب مهارت روانشناسی اجتماعی است. در گروه درسی انتظامی بیشترین اولویت به آشنایی پلیس زن با انواع جاسازی مواد مخدر و آشنایی با سیستم های کنترلی اختصاص دارد. در بخش نیازمندی های پلیس زن در حوزه تخصصی مواد مخدر و روان گردان نیز بیشترین اولویت مربوط به آشنایی با ساختار گروه های قاچاق مواد مخدر و سپس شناخت پیش سازها و کنترل آنها و آشنایی با آزمایشگاه و تجهیزات فنی کشف مواد مخدر است. در گروه درسی اطلاعات و حفاظت اطلاعات، آشنایی با فنون مصاحبه و بازجویی

و تعقیب و مراقبت مهمترین دروس گروه اولویت بندی شده اند و نهایتاً در گروه درسی حقوق بیشترین اولویت با درس آیین دادرسی کیفری و سپس جرم شناسی است. شواهد حاکی از آن است که برای مبارزه پلیس زن با مواد مخدر و روان گردان برنامه یا دوره آموزشی نظام مند پیش بینی نشده و آموزش پلیس زن به صورت خاص و ویژه در حوزه مواد مخدر و روان گردان و همچنین تنوع آموزشی در این زمینه با بهره گیری از علوم مختلف در رشته های مورد نیاز این دسته از زنان پلیس باید مورد توجه متولیان امر آموزش قرار گیرد. نظرات صاحب نظران و کارشناسان در خصوص نیازمندی های پلیس زن در حوزه ها و گروه های مختلف آموزشی نیز مؤید این مطلب است.

پیشنهادهای

- با توجه به رسالت پلیس زن در امر حمایت از زنان و کودکان و نقش مؤثر آن در پیشگیری از جرائم، طرح درس و نیازهای این دسته از زنان پلیس خاص مأموریت های محوله آنان باشد.
- راهبردها و سیاست های سازمانی پلیس زن در حوزه مبارزه با مواد مخدر و روان گردان شفاف و روشن تبیین شود.
- رسته خاصی با عنوان مبارزه با مواد مخدر برای زنان پلیس در نظر گرفته شود.
- در بخش آموزش به نقش پیشگیرانه پلیس زن در امر مبارزه با مواد مخدر و روان گردان توجه جدی شود.
- در ساختار سازمانی و شرح وظایف پلیس زن مبارزه با مواد مخدر تجدید نظر شود و تعداد نیروهای پلیس زن در این حوزه افزایش یابد.
- آموزش های بدو خدمت و ضمن خدمت برای پلیس زن مبارزه با مواد مخدر به طور صحیح و برنامه ریزی شده اجرا شود.
- استادان متخصص و مجرب در حوزه های پیش بینی شده مرتبط با مواد مخدر برای دوره های آموزشی علمی و مهارتی در نظر گرفته شوند.
- به علت تغییر ماهیت مواد مخدر و تغییر شگردهای گروه های قاچاق و... و به منظور انطباق

نیازهای جدید و روزآمد، نیازسنجی آموزشی پلیس زن در حوزه مبارزه با مواد مخدر در دوره‌های مختلف طولی، عرضی، ضمن خدمت و... تکرار شود.

منابع

الف: فارسی

- آمار واصله از معاونت طرح و برنامه و بودجه ناجا. زمستان ۱۳۸۹.
- آویژگان، مریم، حسن کرملیان و وحید عشوریون، (۱۳۸۸). «نیازسنجی آموزشی اعضای هیئت علمی بالینی دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان». نشریه آموزش در علوم پزشکی. شماره تابستان ۸۸. نرم‌افزار نمایه.
- جداری اقبالی، بی بی مریم (۱۳۸۸). «زنان و اعتیاد»، نشریه حمایت. نرم‌افزار نمایه.
- جهانگیر، منصور (۱۳۷۹). مجموعه قوانین و مقررات نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران. تهران: احیاء کتاب.
- خراسانی، اباصلت و اکبر عیدی، (۱۳۸۹). تکنیک‌های کاربردی نیازسنجی آموزشی. تهران: مرکز آموزش و تحقیقات صنعتی ایران.
- درخشان، فریدون (۱۳۶۹). طراحی و تحلیل نظام‌های آموزشی. تبریز: نیما.
- عباس‌زادگان، سید محمد و جعفر ترک‌زاده، (۱۳۷۹). نیازسنجی آموزشی در سازمان‌ها. تهران: شرکت سهامی انتشار.
- عباس‌زادگان، محمد و نجمه اسدی، (۱۳۸۴). نیازسنجی آموزشی کارکنان مشاغل فنی، مالی، اداری شرکت بیمه ایران (استان تهران). نشریه صنعت بیمه ۸۰. نرم‌افزار نمایه.
- عزیزی، غلامرضا (بی تا). «روش‌ها و الگوهای نیازسنجی آموزشی در سازمان‌ها». تهران: نشریه فرهنگ آموزش. شماره ۶ و ۷.
- فتحی و اجارگاه، کورش (۱۳۸۸). نیازسنجی آموزشی (الگوها و فنون). تهران: آبیژ.
- فرجاد، شهروز (۱۳۸۸). نیازسنجی آموزشی در سازمان‌ها. تهران: بال.
- کافمن، راجر و جری هرمن، (۱۳۷۴). برنامه‌ریزی استراتژیک در نظام آموزشی. ترجمه

فریده مشایخ و عباس بازرگان. تهران: مدرسه.

-گوپتا، کاویتا (۱۳۸۴). راهنمای عملی سنجش نیاز در سازمان‌ها. ترجمه محرم آقازاده و

حیدر تورانی. تهران: آبیژ.

-مرتضوی، سعید (۱۳۸۸). قاچاق مواد مخدر و روان‌گردان. تهران: مجد.

ب: لاتین

- Dalziel, A. (1994). *Organizational Training Needs*. London: Gower.
- George, A (1997). *Training and Developing Your Staff*. Gower.
- Helmek, A. (1997). *Diagnosing Students Needs*. International Encyclopedia of Teaching. Edited by Anderson. Pergamon Press.
- Jaffari F, Yousefi A. (2004). The viewpoints of continuing medical education directors and experts about the characteristics of an effective needs assessment model for physicians, dentists and pharmacists. *Iranian journal of Medical Education*.
- Sowell, E.W. (1997) *Curriculum: An Integrative Introduction*. Prentice Hall.
- Unruh & Unruh (1988). *Curriculum Development*. McCutchan Publishing Company.
- Witkin, B.R & Altsculd, J. W. (1995). *Planning and Conduction Need Assessment: A Practical Guide*. Thousand Oaks, CA: Sage Production, Inc.
- Yarmohammadian, MH & Bahrami, S & Forughi Abari, AA. (2003). "Health directors and experts and proper need". *Iranian journal of Medical Education*.
- Zareian Jahromi, A & Ahmadi, F. (2005). "Learning needs assessment in bachelor of nursing: a qualitative research". *Iranian journal of Medical Education*.